

Erişkin Bireylerin İlaç Kullanma İle İlgili Davranışları

Adult Individuals' Drug Use Behaviors

M. Nihal Esin* Serap Bulduk**, Çiğdem Dural***, Güler Şenolan***, Eda Temel***

İletişim / Correspondence: M.Nihal Esin Adres / Address: İ.Ü. Florence Nightingale Hemşi,relık Yüksekokulu Abide-i Hürriyet cad. 34381 Şişli/İst Tel: 0 212 4400000/27006 Faks: :0212 2244990 E-mail: mnesin@superonline.com

ÖZ

İlaçlar pek çok hastalığın tedavisinde kullanılan önemli maddelerdir.Ancak yanlış kullanımlarından dolayı oluşan olumsuz etkiler pek çok sağlık sorununa yol açabilmektedir.Bu nedenle bireylerin ilaç kullanımı ile ilgili doğru davranışlara sahip olmaları gerekmektedir.Bu çalışma, erişkin bireylerin ilaç kullanımı ile ilgili davranışlarını ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla tanımlayıcı araştırma tipinde planlanmıştır.

Çalışmanın örneklemini İstanbul'da bir sağlık ocağına kayıtlı olan ve ev ziyaretleri ile takip edilen 170 ailenin sağlık bakımını sürdüren 170 birey oluşturmuştur.Veriler ev ziyaretleri yapılarak karşılıklı görüşme yöntemi ve araştırmacılar tarafından geliştirilen "ilaç kullanım anketi" ile toplanmıştır.

Araştırma grubunun yaş ortalaması 33.6 (SS 5.5) dir.%72.42'ü kadın,%53.5'i ilkökul mezunu ve %84.1'inin sağlık güvencesi vardır.Deneklerin %24.7'sinin evinde sürekli ilaç kullanan bireyler vardır.Evlerde en fazla,ağrı kesici,ateş düşürücü(%60.4) ve grip,soğuk algınlığı (%22.2) ilaçlarının bulunduğu gözlenmiştir.İlaç kullanma davranışları ile ilgili olarak ;deneklerin %91.8'i ilaçları kendi kutusunda serin ve kuru bir yerde sakladığını,%91.2'si kullandığı ilaçların adına ve son kullanma tarihlerine dikkat ettiğini belirtmiştir.Buna karşın %57.6'sı doktor tavsiyesi olmadan kendi kendine ilaç kullandığını,%62.9'u doktorun verdiği ilaç iyi gelmediği zaman ilacı kullanmadığını,%47.1'i de ilaçları saatinde ve uygun dozda almayı unuttuğunu belirtmiştir.Kadınların erkeklere göre daha fazla kullanım süresi geçmiş ilaçları sakladığı (p<0.01),ilkokul mezunlarının (%78) daha fazla koruyucu ilaç aldığı (p<0.01) bulunmuştur. Çalışma verilerinin konu ile ilgili olarak hazırlanacak eğitim programlarına temel veri oluşturacağı düşünülmüştür.

Anahtar kelimeler: İlaç, İlaç kullanımı,Davranış,Erişkin

ABSTRACT

Drugs are important substances used in the treatment of many illnesses. However the negative effect of incorrect use can cause many health problems. For this reason individuals need to have correct behaviors related to medication use. This study was planned as a descriptive type of research for the purpose of determining behaviors related to adult individuals' drug use and influential factors.

The study sample was comprised of 170 individuals who were in families registered at a primary health clinic in Istanbul and who were monitored with home visits for continuing health care. Data were collected using an interview method during home visits and a "Drug use survey" developed by the researchers.

The mean age of the research group was 33.6 (SD 5.5) years; 72.4% were female, 53.5% primary school graduates, and 84.1% had social health insurance. In 24.7% of the participants there was a continuous drug user in the home. The most commonly used medications in the home were analgesics and antipyretics (60.4%) and drugs for the cold and influenza (22.2%). It was determined that, for drug use behaviors, 91.8% of the participants stored drug in their own container in a cool and dry place, 91.2% paid attention to the name and expiration dates of drugs that they used. However 57.6% used drugs themselves without a physician recommendation, 62.9% did not use a physician prescribed drug when it did not help, 47.1% forgot to take drugs at the right time and in the right dosage. Women were found to keep drug beyond their expiration date more than men (p<0.01), and primary school graduates (78%) were found to take more preventive drugs (p<0.01). It is suggested that the study data create a data base for the preparation of educations programs about this topic.

Key Words: Drug,Drug usage,Behavior,Adult

* Yard. Doç. Dr. İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu

** Araş. Gör. İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu

*** İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu 4. Sınıf öğrencisi

GİRİŞ VE AMAÇ

Çeşitli hastalıklara bağlı mortalite ve morbiditenin azaltılmasında kullanılan ilaçlar, modern sağlık hizmetlerinin en önemli elementlerinden biridir (Arslan& Semin 2005). Günümüzde ilaçların dozları ve ortaya çıkardıkları yanıtlar arasındaki ilişki, bazıları bilinen ve yalnızca belli bir bölümü kontrol edilebilen çok sayıda faktöre bağlıdır (Eşkazan 1999). Bu nedenle ilaçlar,doğru bir şekilde kullanılmazsa kendi başlarına sağlık için önemli bir tehdit oluşturabilirler. İlaçların uygun-suz kullanımı,hem sağlık personeli etkisiyle hem de birey ile ilgili faktörlerden kaynaklanabilir.Bu faktörlerin başlıcaları;hekimlerin gereksiz ilaç kullanımına yönlendirmeleri, hastaların ilaçlara hekim dışı yollarla ulaşmaları (reçetesiz ilaç kullanımı) ve ilaçlarını düzenli kullanmamaları olarak belirtilebilir.Her nedenle olursa olsun uygunsuz ilaç kullanımı, insan sağlığında bozulmalara ve ekonomik kayıplara neden olmaktadır (Gökalp& Mollaoğlu 2003). Nitekim,yanlış ilaç kullanımına bağlı hastalıklar ve ölümler sağlık sistemi gelişmiş ülkelerde bile önemli bir sorundur (Babaoğlu 2005, Arslan& Semin 2005). Bu nedenle bireylerde, ilaç kullanımı ile ilgili olumlu davranışlar geliştirmek önemli bir yer tutmaktadır.

Bireylerin ilaç kullanımı ile ilgili davranışları iki boyutta ele alınmaktadır;bireylerin sahip olmaları gereken doğru davranışlar ve ilaç kullanma ile ilgili yanlış davranışları. Doğru davranışlar olarak ;ilaçların doğru doz ve sürede kullanımı,saklanması, ilacın üzerindeki açıklayıcı bilgileri okuma gibi davranışlar tanımlanmaktadır.Yanlış davranışlar ise;reçetesiz ve gereksiz yere ilaç kullanma ,aktar ve benzeri yerlerden,yakınlarından danışarak ilaç alma,ilacın yan etkilerini fark etmeme ve kullanmaya devam etme gibi davranışlar olarak tanımlanmaktadır(Oktay 2006;Özkan ve ark.).

Yapılan çalışmalar, Türk toplumunda yanlış ilaç kullanım davranışlarının oldukça yaygın olduğunu göstermiştir. Bu davranışlar arasında, evde var olan mevcut bir ilacı kullanmak, geleneksel ev ilacı ya da bitkisel temelli ilaçları kullanmak,

eczaneye başvurmak ve akrabaların veya komşuların önerdiği ilaçları kullanmak ilk sıralarda yer almaktadır. (Mollahaliloğlu & Tezcan 1997; Önder ve ark 2002; Gökalp& Mollaoğlu 2003). Ayrıca çalışmalarda,Türk toplumunda en çok reçete edilen ve tüketilen ilaç grubunu analjezik, antipiretik ve antibiyotiklerin oluşturduğu gösterilmiştir (Dönmez ve ark. 2003). Bununla birlikte Ulubelen ve ark. (1997) antidepresanlar ve hormon preparatları gibi ilaçların bile; hekim denetimi olmadan yaygın ve bilinçsiz şekilde kullanıldığını bildirmiştir. Önemli enfeksiyon hastalıklarında kullanılması gereken antibiyotiklerin, Türk toplumunda soğuk algınlığı durumlarında bile kullanıldığı ve bu durumun ekonomik boyutunun getirdiği yükün yanı sıra daha da önemlisi ve tehlikeli olanının mikroorganizmaların antibiyotiklere direnç kazanması olduğu vurgulanmaktadır (Gökalp& Mollaoğlu 2003; Hardon,Brudon-Jakobowicz,Reler 1992; Özkan ve ark. 2005).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) *Temel İlaçlar ve Aşılar Eylem Planı*'nda ülkelerin temel ilaçları bulundurmaları, tüm toplum için geliştirmeleri ve akılcı olarak kullanımlarını desteklemekte ve toplumun doğru ilaç kullanma bilincini geliştirmeye yönelik eğitim programlarının düzenlenmesini önermektedir. Bu programların aşamalarından ilki,toplumların ilaç kullanım davranışlarının tanımlanmasıdır (Hardon, Brudon-Jakobowicz, Reler 1992). Bu davranışları tanımanın özellikle birinci basamak sağlık hizmetlerinde görevli sağlık personeline konu ile ilgili eğitim programları planlamada rehber olacağı düşünülmektedir

Bu çalışma,erişkin bireylerin ilaç kullanma davranışlarını ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla planlanmıştır. Çalışma sonuçlarının konu ile ilgili düzenlenecek eğitim programlarına rehber olacağı düşünülmektedir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın evreni ve örneklemi

Araştırmanın evrenini İstanbul ili Sarıyer ilçesinde yer alan bir sağlık ocağı bölgesinde yaşayan 18 yaş üstü erişkin bireyler oluşturmuştur.Son

nüfus sayımına göre bölge nüfusu yaklaşık.15000 kişidir.Ancak 18 yaş üstü birey nüfusu ile ilgili veriye ulaşılamamıştır.Sürekli göç alan bir bölge olduğu için nüfus yapısı değişmektedir.Bu nedenle bu evrenden olasılıklı örnekleme yapılamamıştır.Sağlık ocağı tarafından ev ziyaretleri ile takip edilen 170 ailede yaşayan ve ailenin sağlık bakımından sorumlu olan 18 yaş üstü bireyler örnekleme oluşturmuştur(n:170).Her aileden bir kişi alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veriler,Dünya Sağlık Örgütü tarafından önerilen”Toplumda ilaç kullanımı nasıl araştırılır?”rehberi ve ilgili diğer kaynaklar temel alınarak geliştirilen “İlaç kullanım davranışları anketi” ile toplanmıştır(Arslan&Semin 2005; Cox et all. 2004; Hardon,Brudon-Jakobowicz,Reler 1992; S.B.H.M 2005).Anket iki bölümden oluşmaktadır.Birinci bölümde bireylerin sosyodemografik özelliklerini(5 madde) ve evlerinde bulunan ilaçlar ile ilgili bilgileri(3 madde) içeren toplam 8 madde yer almaktadır.İkinci bölümde ise bireylerin ilaç kullanımları ile ilgili davranışlarını değerlendirmeye olanak sağlayan “ilaç kullanım davranışları formu” (15 madde) yer almaktadır.Bu form “evet” yada ”hayır” cevap vermeyi gerektirmektedir.Toplam puan yoktur.

Verilerin Toplanması

Veriler ev ziyaretleri ile toplanmıştır.Ziyaretlerde ailenin sağlık bakımını yürüten bireyler belirlenmiş ve bu bireylerle görüşülmüştür.Ayrıca bireylerden evde bulunan ilaçları göstermeleri istenmiş ve ilaçlar araştırmacılar tarafından değerlendirilip kayıt edilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS (Ver. 10.0) paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı analizler ve chi-square analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

1.Bireylerin Tanıtıcı Özellikleri

Çalışmaya katılan bireylerin tanıtıcı özellikleri ile ilgili bulgular tablo 1'de gösterilmiştir.Bireylerin yaş ortalaması 33.6+5.5'tir ve çoğunluğu kadındır (%72.4). Yaklaşık yarısının ilkokul mezunu (%53.5) ve büyük çoğunluğunun (%84) sosyal güvencesi olduğu bulunmuştur. Ailede yaşayan birey sayısı ortalaması 4.4+0.8 olarak bulunmuştur (tablo 1).

Tablo 1. Bireylerin Tanıtıcı özellikleri(N:170)

Özellikler	Toplam	
	n	%
Yaş (x+sd)	33.6+5.5	
Cinsiyet	123	72.4
Kadın	47	27.6
Erkek		
Eğitim düzeyi		
Okur-yazar değil	5	2.9
Oku-yazar	4	2.4
İlkokul	91	53.5
Ortaokul	34	20.0
Lise ve üstü	36	21.2
Sağlık güvencesi		
Var	143	84.1
Yok	27	15.9
Ailedeki birey sayısı (x+sd)	4.40+0.82	

2. Bireylerin İlaç ve İlaç Kullanım Davranışları ile ilgili Bulgular

Araştırma kapsamına alınan bireylerin tümünün evinde en az iki kutu olmak üzere ilaç bulunduğu ve %24.7'sinin evinde, düzenli olarak ilaç kullanan bireyler olduğu belirlenmiştir.Evde bulunan ilaçların;%60.4'ünün “ağrı kesici,ateş düşürücü”,%22.2'sinin “grip,soğuk algınlığı”,%21.1'inin antibiyotik ve %9.9'unun vitamin türü ilaçlar olduğu gözlenmiştir.Ayrıca %60'ı ilaçların doğru kullanımı ile ilgili bilgisinin olmadığını belirtmiştir.

Örnekleme grubundaki bireylerin ilaç kullanım davranışları ile ilgili bulguların dağılımı Tablo

2'de sunulmuştur. Katılımcıların ilaç kullanımı ile ilgili olumlu davranışları değerlendirildiğinde; %91.8'i ilaçları uygun şekilde sakladığını, %91.2'si ilaçların prospektüslerini okuduğunu, %85.9'u ilaçların adına ve son kullanma tarihine dikkat ettiğini, %83.5'i ilaçları güvenli bir yerde sakladığını, %70.6'sı ilaç yan etkilerinde doktora başvurduğunu belirtmiştir. Bireylerin ilaç kullanımı ile ilgili olumsuz davranışları değerlendirildiğinde, katılımcıların %62.9'u ilaç iyi gelmediğin-

de ilaç almayı kestğini, %57.9'u doktor reçetesi olmadan ilaç kullandığını, %55.9'u geçmişte kullandığı ilaçları evde bulundurduğunu, %55.9'u kendini iyi hissedince ilaç almayı kestğini, %47.1'i ilaçları saatinde ve dozunda almayı unuttuğunu, %38.2'si benzer şikayetleri olanlara ilaç önerdiğini, %26.5'i bitkisel temelli ilaç kullandığını, %17.6'sı ilaçları formlarını bozarak kullandığını, %13.5'i hasta olmadan koruyucu olarak ilaç aldığını belirtmiştir.

Tablo 2. Örneklem Grubunun İlaç Kullanım Davranışlarının Dağılımı (N:170)

İlaç kullanım davranışları	EVET	
	n	%
1. Herhangi bir hastalık durumunda doktor tavsiyesi olmasa da kendime iyi geleceğini düşündüğüm ilaçları kullanırım	98	57.6
2. Herhangi bir hastalık belirtisi olmasa da koruyucu olarak ilaç alırım	23	13.5
3. Herhangi bir hastalık durumunda aktar vb. yerlerden satın aldığım bitkisel ilaçları kullanırım	45	26.5
4. Komşu veya akrabalarımın kullandığı ve onların önerdiği ilaçları kullanırım	29	17.1
5. İlacı kullanırken yeni bir yakınma (örneğin döküntü, bulantı, kusma, nefes darlığı, hareket ve dikkat bozuklukları gibi) ortaya çıkarsa doktora başvururum	120	70.6
6. Geçmişte kullandığım ilaçları bir kez daha gerek olur diye evde bulundururum	95	55.9
7. Doktorun verdiği ilaç iyi gelmediğinde ilaç almayı bırakırım	107	62.9
8. İlaçları yanlışlıkla veya bilmeden kullanabilecek kimselerin (özellikle çocuklar ve yaşlılar) ulaşamayacağı güvenli bir yerde saklarım	142	83.5
9. İlaçları kendi kutusunda ve serin, kuru bir yerde saklarım	156	91.8
10. Kullandığım ilaçların prospektüslerini /kullanım talimatlarını okurum	155	91.2
11. Kullandığım ilaçların adına ve son kullanma tarihlerine dikkat ederim	146	85.9
12. İlaçları saatinde ve uygun dozunda almayı unuturum	80	47.1
13. Kendimi iyi hissetmeye başlayınca ilacı keserim	95	55.9
14. Bana iyi gelen bir ilacı benzer şikayetleri olan tanıdıklarına öneririm	65	38.2
15. Bazı ilaçları daha etkili olabilmesi için toz şekline getirerek, kapsülünü açarak veya suda eriterek kullanırım	30	17.6

İlaç kullanım davranışları ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde; koruyucu olarak ilaç alma davranışının , ilkökul mezunu (%75),($X^2=14.570$, $p=0.006$) ve ailesinde sürekli ilaç kullanan birey olanlarda (%44.4), ($X^2=7.764$, $p=0.005$) daha fazla olduğu bulunmuştur. Evde ilaç bulundurma davranışının kadınlarda (%62.6),($X^2=8.147$, $p=0.004$), doktora gitmeden ilaç almayı kesme davranışının sağlık güvencesi olanlarda (%66.4), ($X^2=4.708$, $p=0.03$) daha fazla olduğu bulunmuştur. Yine sağlık güvencesi olanlarda (%80) ilaç kullanırken yeni bir yakınma ortaya çıktığında doktora başvurma davranışının ($X^2=6.37$, $p=0.012$) daha sık olduğu bulunmuştur.Evinde sürekli ilaç kullanan birey bulunan katılımcıların koruyucu olarak ilaç alma “(%80.3) davranışının ($X^2=7.76$, $p=0.021$) ve ilaç kullanırken yeni bir yakınma ortaya çıktığında doktora başvurma (%60) davranışının ($X^2=6.35$, $p=0.012$) daha sık olduğu bulunmuştur.

TARTIŞMA

Erişkinlerin ilaç kullanım davranışlarını ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla planlanan bu çalışmanın sonuçları; araştırma gurubunu oluşturan bireylerin ilaçların saklanması ile ilgili olumlu davranışlara sahip olduklarını ancak insan sağlığını olumsuz etkileyebilecek “reçetesiz ilaç kullanma”,“ilaçları doğru doz ve saatte almayı unutmama”,“son kullanma tarihi geçmiş ilaçları evde bulundurma” gibi davranışlara da sahip olduklarını göstermiştir.

Deneklerin tümü evlerindeki diğer bireylerin de sağlık bakımını sürdüren bireylerdir.Bu açıdan değerlendirildiğinde, beklenildiği gibi büyük çoğunluğu kadınların oluşturduğu (%72) ve bu durumun Türk aile yapısına uygunluk gösterdiği belirlenmiştir.Türk aile yapısında aile bireylerinin bakımı ile ilgili rollerin kadınlara verildiği belirtilmektedir(Çelebi 2005). Ayrıca çoğunluğunun en az ilkökul mezunu (%53.5) ve sosyal güvencesi olması(%84.1),bir sağlık kuruluşunda muayene olup reçeteli ilaç alma ve aldığı ilacın açıklayıcı bilgilerini okuyabilme davranışlarının yüksek olacağını

düşündürmüştür.Nitekim bireylerin %60'nın ilaçların doğru kullanımı ile ilgili bilgisinin olmadığını belirtmesine rağmen;%91.8'i “ilaçları doğru bir şekilde sakladığını”,%91.2'si “ilaçların üzerindeki açıklayıcı bilgileri okuduğunu” ve %85.9'u “ilaçların adına ve son kullanma tarihine dikkat ettiğini” belirtmiştir.Türkiye'de konu ile ilgili benzer bir çalışmada,deneklerin %65.1'inin ilaçların açıklayıcı bilgilerini okuduğu ve %71.7'sinin ilaçların son kullanma tarihine dikkat ettiği bulunmuştur (özkan ve ark. 2005).Bu bulgular bu çalışmanın bulguları ile benzerdir.Ancak buna karşın araştırma grubunu oluşturan bireylerin özellikle ilaç alımı ile ilgili davranışlarının yetersiz olduğu belirlenmiştir. Reçetesiz ilaç kullanma oranı %57.6 gibi oldukça yüksek bir düzeydedir. Filipinlerde yapılan bir çalışmada bireylerin %35'inin reçetesiz ilaç kullandığı ve ilaca ulaşmada %90'ının sağlık merkezleri dışındaki kaynakları kullandığı (komşu/akraba, yakın dükkan/eczane vb.) bulunmuştur (Hardon,Brudon-Jakobowicz,Reler 1992). Türkiye'de yapılan bir çalışmada da eczaneden ilaç alma oranı %31.9 olarak bulunmuştur (Karababa & Boyacıgiller 1990). Türk toplumunda kullanılan ilaçların tekrar gereksinim olur amacıyla evde bulundurulması yaygındır ve bizim çalışmamızda bu oran %55.9 olarak bulunmuştur. Karababa ve Boyacıgiller (1990) hastaların %65.5'i rahatsızlandıkları zaman ilk olarak evde ilaç varsa onu kullandığını, Özkan ve ark (2005) ise %44.8'inin evlerinde şu anda kullanmadıkları ilaç bulunduğunu bulmuştur. Katılımcıların evde bulundurdukları ilaçlar incelendiğinde, birinci sırada” analjezik, antipiretik” ilaçların, ikinci sırada” grip, soğuk algınlığı” ilaçlarının, üçüncü sırada “antibiyotiklerin “yer aldığı görülmüştür. Bu bulgularla, Türk toplumunda bu konuda yapılmış çalışma bulguları benzerdir (Karababa& Boyacıgiller 1990, Dönmez ve ark. 2003).Bu çalışmada tüm bireylerin evlerinde ortalama iki kutu ilaç olduğu bulunmuştur.Deneklerin %75.3'ünün evinde düzenli ilaç kullanması gereken birey olmamasına karşın evlerinde ilaç bulundurdukları ve %55.9'unun ise kendini iyi hissedince ilaç almayı kestiği belirlenmiştir. Özkan ve ark. (2005) çalış-

masında, deneklerin %28.6'sının kullandıkları ilaçları doktorun önerdiği kullanım süresinden önce kestiğini belirtmiştir. Araştırma grubunu oluşturan bireylerin,%17.1'i akraba/arkadaş/komşularının önerdiği ilaç kullandığını ve %38.2'si başkalarına ilaç önerdiğini ifade etmiştir. Özkan ve ark (2003) çalışmasında bu oranları sırasıyla %25.6 ve %22.6 olarak bulmuştur. Mollahaliloğlu ve Tezcan'ın (1997) çalışmasında ise bu oranlar sırasıyla %12.3 ve %39.4 olarak bulunmuştur.

Çalışma grubunu oluşturan bireylerin ilaç kullanma davranışlarını etkileyen faktörler değerlendirildiğinde;kadınların erkeklere oranla daha fazla eski ilaçları sakladıkları (p<0.01),ilkokul mezunu(p<0.01) ve ailesinde ilaç kullanan birey olanlarda(p<0.01) “koruyucu amaçla ilaç kullanma” davranışının daha fazla olduğu bulunmuştur.Sağlık güvencesi olanlarda,”doktora gitmeden ilaç kullanmayı kesme”(p<0.01) ve” yan etkiler oluştuğunda doktora gitme”(p<0.01)davranışının daha sık olduğu belirlenmiştir.

Bireylerin ilaç kullanma ile ilgili davranışlarını olumsuz olarak etkileyen en önemli etkenlerden biri bu konuda yeterli eğitim almamaları yada sağlık personeli tarafından yeterince bilgilendirilmemeleridir.Bu çalışmada bireylerin %60'ı ilaç kullanımı ile ilgili bilgilerinin olmadığını belirtmiştir.

Çalışmalar, hastaların bu konuda doktordan bilgi almak istedikleri göstermiştir (Özkan ve ark. 2006). Mollahaliloğlu ve Tezcan (1997) çalışmasında hastaların % 91.1'inin, ilaçlarla ilgili uyarılar, %88.9'unun tedavi süresi, %78.9'unun ilacın olası yan etkileri konusunda doktordan bilgi alma isteğinde olduğunu bulmuştur. İstanbul'da sağlık ocaklarında “Akılcı İlaç Kullanımının” değerlendirildiği bir çalışmada hastaların %75'i hekimin muayene etmeden reçete yazdığını, %77'si ilaçla ilgili bilgi vermediğini söylemişlerdir (Akıcı ve ark., 2001). Başka bir çalışmada da hekimin hasta ile görüşme süresi ortalama 4 dakika olarak bulunmuştur (Arslan&Semin 2005).

SONUÇLAR VE UYGULAMA ÖNERİLERİ

Çalışmanın sonuçları;araştırma grubunu oluşturan bireylerin doğru ilaç kullanımı ile ilgili eğitim gereksinimleri olduğunu göstermiştir.Konu ile ilgili eğitimler;hastahanelerde ve birinci basamak sağlık kuruluşlarında yapılabilir.Eğitimlerin hemşireler tarafından sürdürülmesi eğitimin başarısını arttırabilir.Eğitimlerde;

- İlaçların saklanması,
- Reçeteli ilaç kullanmanın önemi,
- İlaç kutularının üzerindeki açıklayıcı bilgileri okuma,
- İlaç alma ,kullanmayı bırakma,yan etkiler,
- Gereksiz yere ilaç kullanmanın olumsuz etkileri,
- Başkalarına ilaç önermeme,başkalarının önerileri ile ilaç almama gibi konu başlıklarına yer verilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Akıcı, A., Kalaça, S., Uğurlu, M.Ü., Çalı, S., Oktay Ş. (2001). Pratisyen Hekimlerin Yaşlılarda Akılcı İlaç Kullanımı Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi. Turkish Journal of Geriatrics. 4(3): 100-105.
- Arslan, LS., Semin,S. (2005) Attitudes and Practices of Primary Healthcare Center Patients About Drug Use in Turkey. Patient Education and Counselling.62(2),250-259.
- Cox,E.,Beh,A..Pharm,D. (2004) Generic Drug Usage Report. <http://.expressscripts.com/ourcompany/news/outcomesresearch/onlinepublications/study/gdur.pdf>.(30.09.2007)
- Çelebi,N.(2007) İstihdam,Kadın işgücü ve yeni iş kanunu sempozyumu:Sanayileşme ve kadın işgücü. <http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=1097>.(29.11.2007).
- Dönmez, L., Yüzgöl, N., Anaç, C.C., Özdemir, Y., Özel, F. (2003) Antalya merkez 6 nolu sağlık ocağı bölgesindeki hanelerde kullanılmayan ilaçların durumu. 8. Halk Sağlığı Günleri, Halk Sağlığı ve Sosyal Bilimler Bildiri Özetleri Kitabı, 23-25 Haziran,Sivas. s: 60.
- Eşkazan, E. (1999) Akılcı İlaç Kullanımı. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri. Akılcı İlaç Kullanımı Sempozyumu Kitabı, İstanbul, s.9-20.
- Gökalp, O., Mollaoğlu,H. (2003). Uygunsuz İlaç Kullanımı. Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 10 (2):17-20.

Hardon, A., Brudon-Jakobowicz, P., Reler, A. (1992) Toplumda İlaç Kullanımı Nasıl Araştırılır?.Çev. Ed.: E. Tiryakioğlu. Sağlık Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Karababa, O., Boyacıgiller, A. (1990) İlaç Kullanımında Davranış Biçimleri ve Bunları Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. II. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı, 22-25 Mayıs, İstanbul.

Mollahaliloğlu, S., Tezcan, S. (2005) Ankara İl Merkezinde Bulunan Sağlık Ocaklarından Sağlık Hizmeti Alan Hastaların Akılcı İlaç Kullanımı Açısından Değerlendirilmesi. <http://www.dicle.edu.tr/~halks/m97.htm>.(27.9.2007)

Önder, E., Koçia, O., Öztürk, S., Sabuncu, Z., Soyutemiz., Altıntaş, H. (2002) Yunus Emre Sağlık Ocağı Bölgesinde Yaşayan 18 Yaş ve Üstü Bireylerin Ağrı Kesici Kullanımı ve Bu Konudaki Bazı Bilgilerinin Saptanması. Hacettepe Toplum He-

kimliği Bülteni, 23 (1).

Oktay, S. (2006) Akılcı ilaç kullanımının Genel İlkeleri. Turkish Journal of Geriatrics, özel sayı, 15-18.

Özkan, S., Özbay, O.D., Aksakal, F.N., İlhan, M.N., Aycan, S. (2005) Bir Üniversite Hastanesine Başvuran Hastaların Hasta Olduklarındaki Tutumları ve İlaç Kullanım Alışkanlıkları. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni. 4(5).

T.C Sağlık Bakanlığı Hfzısıhha Merkezi Başkanlığı (S.B.H.M). (2005) Akılcı İlaç Kullanımı Eğitimi.

http://.hm.saglik.gov.tr/index.php?option=com_content&task=Itemid=34.(27.09.2007)

Ulubelen, A., Binyıldız, P., Gökhan, N. (1997). İstanbul'da İlaç Tüketimi ve Buna Etkili Faktörler. İstanbul Tıp

Kurultayı Serbest Bildiri Özetleri, İ.ü. Tıp Fakültesi Yayınları, 25-30 Eylül ,s:18.